

یادگاران عهد کریم خانی

گرم و بخار آب در آن جریان داشته تا کف حمام زودتر گرم شود. در جنوب گرمخانه، خزینه قرار دارد که دو دیگ بزرگ برای گرم کردن آب داشته است. در دو طرف محوطه گرمخانه، دو شاه‌نشین و در دو طرف خزینه، دو حاکم‌نشین ساخته شده است. در وسط هر حاکم‌نشین نیز حوضی از سنگ مرمر دیده می‌شود. زیر گنبد، نقوش آهک‌بری زیبایی است که داستان‌های آن‌ها از مذهب، سنت، علائق و رؤیاهای مردم این دیار سرچشمه می‌گیرند.

مسجد وکیل یا مسجد سلطانی هم مسجدی تاریخی مربوط به دوره زندیان در شیراز است که به دستور کریم‌خان زند ساخته شد. این مسجد در غرب بازار وکیل و در انتهای راسته شمشیرگیرها قرار دارد. طرح این مسجد، دو ایوانی بوده و دارای دو شبستان جنوبی و شرقی است.

شبستان جنوبی با ستون‌های سنگی یکپارچه و مارپیچ از شاخصه‌های معماری ایرانی و از مناطق دیدنی این مسجد بوده که دارای ۴۸ ستون سنگی یکپارچه است. مساحت این شبستان حدود ۵ هزار مترمربع است و منبر ۱۴ پله‌ای یکپارچه از سنگ مرمر از زیبایی‌های قسمت شبستان است. می‌گویند به فرمان کریم‌خان این سنگ از مراغه به شیراز آورده شد.

در سمت شمال مسجد، طاق بلند و مهمی ساخته شده که به طاق مروارید معروف است و دور این طاق با قلم درشت و خط ثلث عالی یکی از سوره‌های قرآن به صورت هلالی نوشته شده است.

این مسجد بر اساس بافت معماری سنتی این مرز و بوم در یک مجموعه اجتماعی قرار گرفته و هماهنگی زیبایی را در پیوند دین و دنیا به وجود آورده است. کاشی‌کاری صحن و ایوان‌های شمالی و جنوبی نیز بسیار زیبا و از انواع هفت‌رنگ و معرق است.

مسجد وکیل در سفرنامه به سوی اصفهان پیرلوتی این‌گونه معرفی شده است: «امروز خوشبختانه موفق شدم وارد مسجد کریم‌خان شوم. بی‌شبهه اگر مدتی در اینجا بمانم، به همه محل‌هایی که دخول به آن‌ها اکنون به‌طور کامل برایم ممنوع است، وارد می‌شوم. مردم این شهر نسبت به من بسیار ملایم و مهربانند. خطوط و نقوش معماری مسجد، ساده و بی‌آلایش است، ولی در همه جا، میناکاری و رنگ‌های سبز و قرمز دیده می‌شود و این تجمل به حد افراط رسیده است. هیچ قسمتی از دیوار را نمی‌توان یافت که به دقت میناکاری نشده باشد. اکنون در کاخی لاجوردین و فیروزه‌فام هستم».

نمی‌شود از بازار وکیل گفت و از مسجد و حمام وکیل چیزی نگفت؛ سه‌گانه‌ای که یادآور روزگار حکمرانی کریم‌خان زند است. کریم‌خان زند در سال‌های ۱۱۷۲ تا ۱۱۹۳ هجری قمری در شهر شیراز حکومت داشته است. کریم‌خان زند در این سال‌ها بناهای بسیار زیادی را ساخته است؛ از جمله آن‌ها می‌توان از ارگ، کاروانسرا، حمام، بازار، مسجد، آب‌انبار و... نام برد. در میان این بناها حمام وکیل یکی از زیباترین مکان‌های ساخته شده توسط کریم‌خان است که نقش ونگارهای بی‌نظیر آن از منحصربه‌فردترین مکان‌های دیدنی شیراز است. کریم‌خان زند در سال ۱۱۸۷ دستور ساخت این حمام را داد.

حمام وکیل هم در دوره زندیه به دست کریم‌خان زند ساخته شد. این حمام در خیابان لطفعلی‌خان زند و در کانون شهر شیراز و نزدیک دیگر بناهای آن زمان؛ همچون بازار وکیل و مسجد وکیل جای دارد. از بخش‌های نگرینیستنی این حمام، بخشی به نام شاه‌نشین است که ویژه شاه بوده است. این بنا با شماره ۹۱۷ در فهرست آثار ملی ایران ثبت و نگاشته شده است. موزه مردم‌شناسی (گرمابه) شیراز در این بنا قرار دارد.

حمام وکیل در مساحتی برابر با ۱۱ هزار مترمربع، ۸ هزار و ۶۶۰ متر زیربنا، ۱۲۰ متر طول و ۸۰ متر عرض توسط معماران توانا و بنام دوران زندیه ساخته شده است. این حمام وسیع، همانند سایر حمام‌های ایران از پیشرفته‌ترین و اصولی‌ترین معماری زمان خود بهره‌مند بود. به عنوان مثال می‌توان بیان کرد که ورودی حمام‌ها در ایران کوچک بوده و در این حمام نیز از شیبه ملایم برخوردار است که به هشتی ورودی متصل می‌شود.

این بنا در غرب مسجد وکیل ساخته شده است. این حمام بزرگ از پیشرفته‌ترین اصول معماری زمان خود برخوردار بوده است. برای نمونه درآیگاه (ورودی) حمام کوچک است و با شیبه ملایم به هشتی ورودی که پایین‌تر از سطح زمین قرار دارد، می‌رسد. ورودی به رختکن، زاویه‌دار ساخته شده و همه این ملاحظات برای این بوده که از ورود سرما به داخل و از خروج گرما به بیرون از حمام جلوگیری شود.

سربینه حمام، یک هشت ضلعی منظم است که هشت ستون یکپارچه سنگی در وسط سقفی گنبدی قرار گرفته‌اند. گرمخانه با سنگفرش پوشیده شده؛ اما جالب توجه این است که در زیر این سنگفرش دالان‌های کم‌عرض و باریکی ساخته شده که هوای

و از آجر و ساروج ساخته شده بود که امروزه به دلیل بالا آمدن کف بازار وکیل شیراز، حوض مرمرین حذف شده است.

راسته شمالی، یکی از اصلی‌ترین راسته‌های بازار بوده که شامل ۸۲ مغازه و ۴۸ طاق است و ورودی آن از سمت سردر مسجد وکیل است. در گذشته به بازار شمشیرگیرها شهرت داشت. همچنین در ورودی کاروانسرای وکیل در این راسته قرار دارد. امروزه این کاروانسرا به نام سرای فیل شناخته می‌شود. این راسته محل تجمع و کار مغازه‌های فروش ترمه و کلاه‌دوزی است و همچنین انواع صنایع دستی شیراز و استان فارس در این راسته عرضه می‌شوند. این راسته از دروازه اصفهان شروع و تا چهارسوق ادامه دارد.

راسته جنوبی یا راسته بزازان (پارچه فروشان) از ۲۲ مغازه تشکیل شده است. امروزه بیشتر مغازه‌های این راسته به فروش صنایع دستی شیراز مشغول هستند اما در گذشته این راسته مکانی برای ساخت سلاح سرد بود.

و اما سرای مشیر یا سرای گلشن، بخشی جدا از بازار وکیل است که به دلیل پیوستگی به بازار، همه آن را جزئی از بازار وکیل می‌دانند و این سرا در ضلع جنوبی بازار قرار گرفته است. حجره‌های سرای مشیر دارای درهایی از جنس ساج است که با هنرمندی تمام منبت کاری شده و یادآور معماری باشکوه دوران قاجار است.

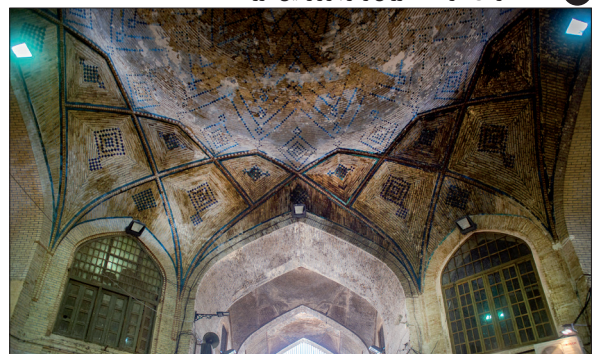
در میان این سرا یک حوض بزرگ هشت ضلعی خودنمایی می‌کند پر از ماهیان کوچک قرمز که در کنار آن گلدان‌های زیبای شمعدانی قرار دارد. در سمتی از این سرا ساختمانی زیبا و دوطبقه ساخته شده که با کاشی‌های شگفت‌انگیزی زینت یافته و حجره‌های طبقه پایین این ساختمان، صنایع دستی را برای ارائه به گردشگران به نمایش گذاشته‌اند. برای رفتن به طبقه بالای این ساختمان باید از پله‌هایی با شیب تند و ارتفاع زیاد عبور کرد. در طبقه بالای این ساختمان، هنرمندان قدیمی صنایع دستی که به طور عمده از استادان بنام شیرازی هستند، به کار مشغول‌اند.

بازار تاریخی وکیل، هنوز هم بازار اصلی شیراز است

گذشت زمان نتوانسته رونق را از بازار وکیل دور کند

معماری بازار وکیل، نمونه کاملی از معماری تاریخی بازارهای ایرانی است

